

Skolevolden

Debatt & meninger

Kronikk

Nina Witoszek

Forskningsleder, Senter for utvikling og miljø, UiO

Mads Larsen

Postdoktor, Senter for utvikling og miljø, UiO

Er norsk skole tilliten verdig?

I følge internasjonale målinger er Norge tillitens glade paradis. I det blåøyde riket har tilliten fungert som en bærebjelke for et velfungerende demokrati, høyt brutto nasjonalprodukt og borgeres kos.

Glem at «det er typisk norsk å være god.» Det er typisk norsk å være *best* i produksjon av tillit, kunnskap, rikdom og lykke.

Tilliten til statlige institusjoner synes å være evig - og strålende som en Rolls-Royce. Den overlever politiske habilitets-skandaler, politimangler, sikkerhetsforsømmelser, Equinors feilinvesteringer og overkjøring av urfolks rettigheter. Når folket er i tvil, bruker maktpersonene en magisk besvergelse - *vi rydder opp* - og vipps, kommer tilliten tilbake.

Men hva hvis vi nå, på tross av stadig mer kreative rengjøringsoperasjoner, har gode grunner til å mistenke at en vesentlig del av den norske befolkning er ulykkelige? Mange Nav-klienter er sikkert ulykkelige. Skoleelever er svært ulykkelige, ifølge Norsk Monitor 2023. Burde man også ha undersøkt lærere? Kanskje er de ulykkeligst av alle.

Glemmer å beskytte læreren. 29. november publiserte Aftenposten en oversikt over vold og trakassering på Oslo-skolene. De siste seks årene har skoleansatte registrert 23.000 tilfeller av voldelige handlinger, mange av dem rettet mot lærere. De varierer fra kasting av urin i ansiktet på skoleansatte til drapstrusler.

Spørsmålet er: Stoler vi fremdeles på den norske skolen? Eller er vi midt i en tillitspatologi, det vil si en overdreven tillit, til en statlig institusjon? En overdreven tillit som muligens stammer fra en nasjonal, forskanset, tankeløs vane kombinert med en tro på at tillit er bedre enn paranoia?

For å stille en diagnose snakket vi blant annet med seks lærere fra ulike videregående skoler i Oslo samt representanter fra Skolelederforbundet og Norsk Lektorlag. Våre dybdeintervjuer har antydnet at den

skjulte djevelen i læreres helvete er 9 A-5-paragrafen, lovfestet og implementert i utdanningsreformen i 2017.

Kjernen i denne paragrafen er beskyttelse av elever mot mobbing. Men det er et hull i denne nye lovgivningen: Den glemmer å beskytte læreren.

Elevkrafti. Man tenkte på elevenes beste da man innførte den, så klart. Man ville ha unge mennesker som er best på Pisa-testen - men uten magesår. Problemet er at man - i iveren etter å spare elever for krenkelser og mobbing - glemte lærerne.

En rapport utgitt av NTNU, basert på intervjuer av lærere, antyder at flere lærere har sluttet eller tenker på å slutte å undervise fordi de er utmattet av å kombinere kreativt arbeid med rapportering, måling og dokumentering. Men når man leser Børge Skålands doktorgradsoppgave om vold i videregående skoler eller Clemens Saers' bok «Lærer på liv og død», får man et bilde av skolen som et grusomhetens teater.

En av effektene av 9 A-5-reformen er noe som kan kalles «elevkrafti». Det vil si et system som gir elever symbolsk og (bokstavelig) fysisk makt over undervisningspersonalet og berøver lærere deres autoritet og prestisje.

Minst tre begavede lærere vi har intervjuet, har antydnet at lærere ikke slutter bare fordi de er redde for å bli ydmyket eller avhumanisert av elever. De slutter fordi de ikke vil bidra til demokratibyggning som er basert på redsel, konformitet og feighet.

I våre dybdeintervjuer beskrev mange lærere en arbeidshverdag som de opplevde som svært traumatisk. Her er noen anonymiserte utdrag fra våre informanternes mest dramatiske uttalelser: «Undervisning er skadelig for min sjel.» Å undervise har vært et «personlig jordskjelv». «Jeg er ikke en person lenger; jeg føler meg som en dørmatte.» «Jeg kan ikke fortelle en vits lenger fordi jeg er redd for at den krenker noen elever.»

◉ I våre dybdeintervjuer beskrev mange lærere en arbeidshverdag som mange opplevde som svært traumatisk, skriver debattantene.

Illustrasjonsfoto: Dan P. Neegaard

Fakta.

Paragraf 9 A-5

«Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annan som arbeider på skolen, utset ein elev for krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering, skal vedkommande straks varsle rektor. Rektor skal varsle skoleeigaren.

Dersom det er ein i leiinga ved skolen som står bak krenkinga, skal skoleeigaren varsle direkte av den som fekk mistanke om eller kjennskap til krenkinga (...)»

Sårbar gruppe. I intervjuene kom det frem et tydelig bilde av en skole i rask, negativ endring som neppe er blitt registrert. Lærernes avmakt og tap av autoritet er blitt såpass tabubelagt at de fleste norske borgere fremdeles har tillit til skolen: Den ser jo tilsynelatende ut til å ta vare på barnas beste. Kanskje vil norske borgere helst ikke vite at lærere blir systematisk umyndiggjort og ydmyket av barna deres?

Verre enn det: Lærere som er blitt krenket eller fysisk angrepet av elever, kan stigmatiseres som svake eller inkompetente. Mange av dem vi intervjuet, sier de får lite eller ingen hjelp hverken fra rektor, fagforeninger eller politi. Tvert imot: Etter å ha blitt angrepet av elever sier flere av våre informanter at de ofte hører at *de selv* mangler kontroll over klassen, og at trakasseringsepisoder er *deres egen* skyld.

Representantene for Skolelederforbundet og Lektorlaget kjente seg godt igjen i situasjonene som ble beskrevet i våre intervjuer. Representanten for Skolelederforbundet bekreftet at det var mye snakk om angst og redsel blant skoleledere.

Representanten fra Lektorlaget sier at følgende ofte skjer: Elever sier «Jeg MÅ ha

Informasjon
Aftenposten
Debattredaksjonen

Debattredaktør
Erik Tornes
Adresse: Aftenposten, Debatt,
Boks 1178, 0107 Oslo

Debatt
E-post: debatt@aftenposten.no
Hovedinnlegg: 3000 tegn inkl.
mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn.

Kronikker / debattinnlegg på nett
aftenposten.no/meninger
Aftenposten returnerer ikke artikler
som blir sendt på papir.

Kronikk
E-post: kronikk@aftenposten.no
Kronikk: Maks. 6000 tegn
inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

sekser i alle tre disipliner jeg for jeg skal inn på medisin!» Og så får de sekser, ellers blir det bråk.

En byråkrat kan skjerme seg fra brysomme kunder bak et glass eller ved å ta i bruk nettbasert kommunikasjon. Det kan ikke læreren. Han eller hun er sårbar som en delfin som langsomt dør på stranden.

Likhus for demokratiet. Skal vi ha en til-lit til en skole som er blitt til en sone full av motsetninger? La oss ta for oss tre av dem:

Den første stammer fra reformer som la vekt på aggressiv konkurranse, og som etterpå forsøkte å beskytte elever mot konkurranse-traumer.

Den andre ligger i læreres «mission im-possible»: De skal være sterke, kreative og kunnskapsrike i en kontekst som gjør at de er redde for å undervise.

Den tredje spenningen dreier seg om krav til rektorer. De må levere resultater og samle bonuspoenger, og dermed mangler de incentiver for å støtte krenkede læ-rere. Det er bedre å overse ulykker for å holde skolens renommé intakt.

Men det er kanskje håp. I et høringsinn-spill til den nye opplæringsloven foreslår

Lektorlaget å gi lærere beskyttelse på linje med elever. Utdanningsdirektoratet jobber nå med forskriftene. Den nye loven er forventet å tre i kraft fra 1. august 2024.

Inntil da lider mange videregående sko-ler av gode intensjoner som brolegger veien til Dantes inferno. Problemet er at det norske demokratiets fremtid, slik si-tuasjonen er i dag, er tuftet på lærere med fantasi og mot. Det er karismatiske menn og kvinner som *utfordrer elever* og følger sitt kall uten redsel – og med stolthet, som avgjør hvordan fremtiden vil bli.

Hvis ikke lærere gjenvinner autoritet og selvrespekt, samt får anstendig lønn, blir norske skoler et likhus for demokratiet.

I iveren etter å spare elever for krenkelser og mobbing glemte man lærerne

Kort sagt

Israel-kritikk

Om kritikk og anti-semittisme

Aftenpostens Harald Stanghelle skaper i en kommentar 7. novem-ber et inntrykk av at muslimer, særlig de som engasjerer seg for Palestina, representerer en trus-sel mot jøder. Det er flere ting å si om artikkelen. For det første er det villedende å referere til Isra-els mangeårige krig, inkludert folkemordretorikk, mot palesti-nerne som «krig mellom Israel og Hamas».

Videre baserer Stanghelle seg på IHRAs (Den internasjonale ho-locaust-minnealliansen) svært omstridte definisjon når han an-gir at det er antisemittisk å sam-menligne nazistenes forbrytelser med Israels.

Det er grunn til å spørre hvor-for de som svarer ja på at Israel behandler palestinerne like ille som nazistene gjorde med jø-dene, nedvurderer nazistenes ugjerninger? Det kan like gjerne være at respondentene har svart slik fordi de anser Israels forbry-telser som store. Jødehat er et onde som må bekjempes.

Et viktig tiltak er å ta et oppgjør med en reduksjonistisk fremstil-ling av jøder som en homogen pro-Israel gruppe. Anklager om antisemittisme rammer paradok-salt nok også Israel-kritiske jøder som Jewish Voice for Peace.

Soleman Razzaq

Styremedlem i Minorg

Sjømat

Nei, vi bør ikke slutte å spise laks!

30. november spør kommentator Joacim Lund om vi bør slutte å spise laks. Svaret er ganske en-kelt: Det bør vi ikke. Ifølge gjel-dende kostholdsråd er sjømat viktig, og fet fisk, som norsk laks, bør inngå.

Kun 3 prosent av det globale kaloriinntaket er basert på res-surser fra havet. Dersom folk fortsatt skal velge laks, må de være trygge på at den har det bra, at den ivaretas etter høye standarder, og at regelverket etterleves.

Å være verdens største lakse-produsent er en rolle som kom-mer med et stort ansvar. Den

norske laksen, verdens mest po-pulære fisk, står svært sterkt glo-balt sett. En favoritt på middags-tallerkener i over 100 land, syno-nym med sushifenomenet og sentral i pokebowl-trenden.

I det siste har vi sett kritikkver-dige forhold. Derfor er vi glad for at fiskeri- og havministeren er ty-delig på at slik skal vi ikke ha det. Havbruksnæringen selv er enig, dette kan den ikke være bekjent av.

Både produkt og produksjon må svare til de høye forventnin-gene som stilles. Slik ivaretas det globale omdømmet til Norges mest kjente merkevare – laksen.

Marianne E. Johnsen

Styreleder, Norges sjømatråd

Christian Chramer

Administrerende direktør, Nor-ges sjømatråd

Lovbrudd

Vandelsattest for lokal-politikere?

Jeg har møtt mange som har be-gått lovbrudd og blitt dømt for det. Det er ryddig. Men det er også et godt prinsipp at man etterpå kan gå videre uten stadig å bli konfrontert med sin fortid.

I flere runder har Aftenposten omtalt kandidater fra lokalvalget som er dømt for lovbrudd. Se-nest 1. desember navngis flere. Hva er budskapet?

Selv har jeg levd så gudsjam-merlig trygt at jeg uten proble-mer fikk en kritthvit politiattest da jeg søkte om advokatbevilling. Som kandidat til Oslo bystyre ble det imidlertid – og med rette – overlatt til partiet og velgerne å vurdere om de hadde tillit til meg.

Det stilles med rette strenge krav til mennesker i bestemte yr-ker. Økonomisk kriminalitet kan føre til forbud mot å drive næring eller inneha yrker som revisor, regnskapsfører og advokat. Andre lovbrudd stenger veien til arbeid i politiet eller med barn og andre sårbare mennesker.

Men kommunestyrer skal være representative for befolkningen. Da bør heller ikke mediene idømme tøffe tilleggstraffer.

Thor Kleppen Sættem

Advokat i Elden Advokatfirma og varamedlem til Oslo bystyre (H)

Les flere debattinnlegg på ap.no